

Bekendmaking van strijdige belangen in het Tijdschrift voor Psychiatrie

M. BERGOETS, G. PIETERS

SAMENVATTING In de periode van maart 2000 tot december 2008 werden in het Tijdschrift voor Psychiatrie bij 9% van de artikelen door auteurs strijdige belangen gemeld. In deze periode werden bij artikelen over *farmaca*, waarbij men een dergelijke melding meer zou verwachten, bij 24% strijdige belangen gemeld. Het beleid van het Tijdschrift over melding van strijdige belangen heeft bijgedragen tot een toenemende transparantie. Verdere inspanningen om bekendmaking van strijdige belangen te bevorderen blijven nodig.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 51(2009)12, 893-897]

TREFWOORDEN bekendmaking, strijdige belangen, Tijdschrift voor Psychiatrie

Belangenconflicten zijn in de hele maatschappij, in de geneeskunde en zeker ook in de psychiatrie de laatste jaren een belangrijk thema geworden. Een belangenconflict (of het bestaan van strijdige belangen) wordt gedefinieerd als een geheel van condities waarin de professionele beoordeling over een primair belang (bijvoorbeeld het welzijn van de patiënt of de validiteit van een onderzoek) mogelijk beïnvloed wordt door een secundair belang (zoals financiële winst). Een belangenconflict is een situatie of een conditie, het is geen gedrag en er is in principe niets verkeerd aan om een belangenconflict te hebben. Een dergelijke situatie komt zelfs vaak voor en zegt niets over iemands integriteit of over een effectieve beïnvloeding.

Het thema 'belangenconflict' is de laatste jaren in de psychiatrische vakliteratuur uitgebreid aan bod gekomen (Fava 2001; 2007; Krinsky e.a. 1998; Krinsky 2001; Maj 2008), ook in het Tijdschrift voor Psychiatrie (Pieters & Van der Mast 1999; Van Harten 2006; Van Leemput & Vandenberghe 2006; Vandereycken 2006).

Sommigen vinden dat het eventuele probleem van belangenconflicten overdreven wordt

en dat de aandacht hiervoor ontaard is in een soort heksenjacht. Ze argumenteren dat wetenschappelijke methoden transparant zijn en dat data de conclusies ondersteunen of niet, onafhankelijk van het feit dat de onderzoeker bijvoorbeeld belangen heeft in het bedrijf dat de research financiert. Onderzoek heeft echter aangetoond dat dit een onhoudbare stelling is. Er zijn toenemende aanwijzingen dat belangenconflicten een professioneel oordeel kunnen vervormen of beïnvloeden (Stelfox e.a. 1998; Wazana 2000).

Steeds meer medische tijdschriften hebben ondertussen stappen ondernomen om met strijdige belangen om te gaan (Bhargava e.a. 2007; Camilleri e.a. 2007; Riechelmann e.a. 2007), en er is veel kritiek wanneer tijdschriften er niet in slagen deze zelfopgelegde regels te volgen (Fava 2007; Krinsky 2001).

Er lijkt overeenstemming over te bestaan dat transparantie over belangenconflicten de enige remedie is tegen ongewenste beïnvloeding. Fava (2007) stelt echter dat transparantie geen panacee is. Uit een pilotstudie in Massachusetts van Krinsky e.a. (1998) naar financiële belangen van

auteurs bij publicaties in academische wetenschappelijke tijdschriften in 1992 bleek dat bij 1 op de 3 van 789 onderzochte artikelen minstens één auteur daarbij enige vorm van financiële belangen had. Van de 1105 onderzochte academische auteurs had 15% financiële belangen bij die publicatie. In 1992 werden strijdige belangen nog niet gemeld.

In een later onderzoek naar de bekendmaking van belangenconflicten in 1997 vond Krimsky (2001) dat 16% van de 1400 onderzochte medische tijdschriften een beleid had op dit gebied. In minder dan 1% van de artikelen die in 1997 in de tijdschriften met een dergelijk beleid gepubliceerd werden, maakte de auteur melding van persoonlijke financiële belangen. Twee derde van deze tijdschriften deed in dat jaar geen enkele bekendmaking van mogelijke strijdige belangen van auteurs van gepubliceerde artikelen.

Indien een onderrapportage bestaat, kan deze te maken hebben met opzettelijke misleiding van lezers en redactie, maar mogelijk spelen er andere motieven. Voor veel auteurs lijkt het vermelden van een belangenconflict een stigma te zijn. Anderen menen dat een bestaand belangenconflict hen niet heeft beïnvloed, waardoor bekendmaking niet nodig is. De onderliggende subtiele processen van beïnvloeding en motivatie gebeuren mogelijk onbewust en worden dan post hoc gerationaliseerd (Cain & Detsky 2008).

Het *Tijdschrift voor Psychiatrie* publiceerde in juni 1999 in een redactioneel een pleidooi voor de bekendmaking van strijdige belangen (Pieters & Van der Mast 1999). Er werd een procedure uitgewerkt waarin auteurs bij acceptatie van een bijdrage gevraagd wordt eventuele financiële strijdige belangen van de afgelopen vijf jaar te melden. Het gaat hierbij om financieel of materieel voordeel (bijvoorbeeld een honorarium voor een voordracht, fondsen voor een onderzoek en aandelen in een firma) afkomstig van een organisatie die baat heeft bij de publicatie van het artikel, werken voor een dergelijke organisatie of een ander strijdig belang dat vermeld dient te worden. Er wordt hierin geen onderscheid gemaakt tussen financiële steun door de industrie of door een overheids-

instelling. Wanneer auteurs geen strijdige belangen melden, wordt bij het artikel aangegeven 'geen strijdige belangen gemeld'.

Wij onderzochten in welke mate strijdige belangen in het *Tijdschrift voor Psychiatrie* worden aangegeven en in welke vorm. We beperkten ons daarbij tot kwantitatieve gegevens. Dit onderzoek gaat dus uitdrukkelijk niet over de vraag of strijdige belangen waarheidsgetrouw gemeld worden, hetgeen overigens veel moeilijker te achterhalen is.

METHODE

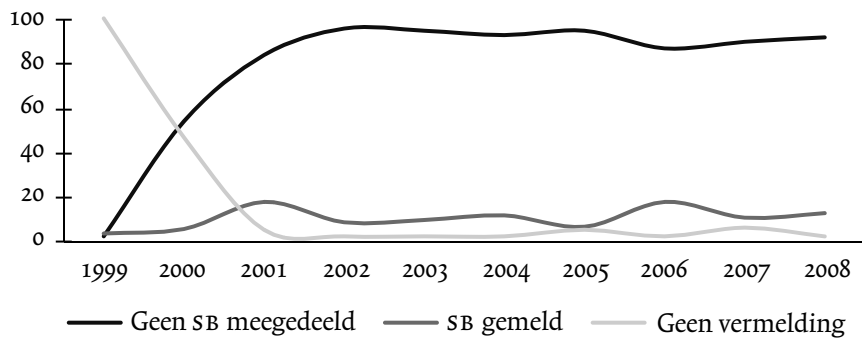
Wij zochten de jaargangen van het *Tijdschrift voor Psychiatrie* van januari 1999 tot en met december 2008 na op vermeldingen van strijdige belangen en we keken naar de vorm waarin deze vermelding gebeurde. Er werd enkel gezocht bij artikelen, essays, gevalsbeschrijvingen, korte bijdragen en commentaren. Redactionelen, boekbesprekingen, referaten en de rubriek 'Ingezonden' lieten we buiten beschouwing. Er werden drie vermeldingen gescoord: melding 'geen strijdige belangen meegedeeld'; strijdige belangen vermeld; een derde categorie waarin niets gemeld werd. Vervolgens gingen wij na hoe vaak belangenconflicten werden aangegeven bij farmacologische publicaties, die in dit verband een bijzonder risico betekenen.

RESULTATEN

In 1999 (aanvangsmeting) werd er bij één artikel melding gemaakt van strijdige belangen en was er nog geen melding 'geen strijdige belangen meegedeeld'. De eerste melding hiervan verscheen in het maartnummer van 2000. Voordien waren er incidentele vermeldingen over de (financiële) steun waarmee een onderzoek tot stand kwam zonder dat men zich uitsprak over strijdige belangen.

In de periode maart 2000-december 2008 vonden we bij 86% van de artikelen de melding 'geen strijdige belangen meegedeeld', bij 9% werden strijdige belangen gemeld en bij 5% van de artike-

FIGUUR 1 Vermelding van strijdige belangen (SB) in onderzochte artikelen in het Tijdschrift voor Psychiatrie, 1999-2008

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Geen SB meegedeeld	0	52	82	94	93	91	93	85	88	90
SB gemeld	1	3	15	6	7	9	4	15	8	10
Geen vermelding	99	45	3	0	0	0	3	0	4	0

len werd niets gemeld. Het aandeel artikelen waarin men strijdige belangen meldde, schommelde van 1% in 1999 tot 15% in 2001 en 2006.

Het aantal artikelen in het Tijdschrift zonder enige vermelding over eventuele strijdige belangen van de auteurs daalde tussen 1999 en 2001 van 99 tot 3%. Dit cijfer bleef vervolgens laag: in 2001, 2005 en 2007 werd bij respectievelijk 2, 2 en 3 artikelen niets gemeld (figuur 1).

In de onderzochte periode verschenen 113 bijdragen die betrekking hadden op farmacologische behandelingen (alleen of in combinatie). Bij 27 daarvan (24%) werden strijdige belangen gemeld.

DISCUSSIE

In de periode januari 1999-december 2008 vonden we in het Tijdschrift voor Psychiatrie een duidelijke toename van vermeldingen over strijdige belangen.

In vergelijking met de resultaten van Krimsky (2001), die bij minder dan 1% van de artikelen in 1997 een vermelding vond over eventuele strijdige belangen, zijn onze cijfers duidelijk hoger. Daarbij speelt uiteraard het feit dat in het Tijdschrift voor Psychiatrie auteurs die verklaren geen strijdige belangen te hebben ook een vermelding krijgen. De meest onverwachte bevinding was dat er nog enkele artikelen verschenen waarbij

een vermelding ontbrak. Tenzij het om een vergissing gaat, zou dit betekenen dat de redactie van het Tijdschrift bijdragen voor publicatie accepteert waarvan auteurs geen zicht op zaken wensen te geven. Daar staat tegenover dat, als indicatie van nauwgezetheid, in het oktobernummer van 2008 een verbetering werd gepubliceerd van een vermelding van strijdige belangen die door een vergissing bij de redactionele bewerking niet was opgenomen.

In 2001 en 2006 worden er bij 15% van de artikelen strijdige belangen gemeld. Hoewel wij strijdige belangen per artikel scoorden, komt dit overeen met het cijfer van Krimsky e.a. (1998), die, zoals gezegd, vonden dat 15% van de onderzochte auteurs financiële belangen had die relevant waren voor de publicatie. Verder zien we 53% van de meldingen van strijdige belangen bij artikelen waar dit niet bij verwacht wordt, bijvoorbeeld bij onderzoek naar de incidentie van een niet-affectieve psychose, het voorkomen van stemmen of een bijdrage over de keuze van studenten voor psychiatrie.

Maj (2008) wees op het belang van het erkennen van het bestaan van zowel financiële als niet-financiële strijdige belangen binnen de psychiatrie. Hoewel belangenconflicten meer voorkomen en gemeengoed zijn, is er geen consensus over hoe we hiermee het beste kunnen omgaan. Ook zijn er

geen pasklare controlemethoden voor eventuele belangenconflicten en hun bekendmaking. The Royal College of Psychiatrists (2008) stelde een aantal richtlijnen voor over de relaties tussen individuele psychiaters of onderzoekers, farmaceutische industrie en andere commerciële organisaties. Transparantie over en een volledige opgave van eventuele banden worden sterk aanbevolen, naast een goede training van beginnende beroepsbeoefenaren in hun interactie met en opstelling jegens deze organisaties. In een redactioneel commentaar stelt de voltallige redactie van *The American Journal of Psychiatry* (Freedman e.a. 2009) dat alle beroepsbeoefenaren verantwoordelijkheid dragen om belangenconflicten transparant te maken of te beperken om de integriteit van het vak te waarborgen.

Beperkingen van ons onderzoek zijn het buiten beschouwing laten van de recentere rubriek 'Referaten'. Dit deden we om de vergelijking van 1999 tot 2008 te kunnen maken. Auteurs van redactionelen kunnen ook strijdige belangen hebben, maar deze worden in het Tijdschrift niet gemeld. Ook voor de rubriek 'Ingezonden' wordt een verklaring van strijdige belangen niet gevraagd, hoewel een kritische auteur van een ingezonden brief evenzeer strijdige belangen kan hebben. Voor de inschatting van een hypothetisch belangenconflict bij een publicatie hebben we ons beperkt tot de artikelen over een farmacotherapeutische behandeling.

BESLUIT

In ons onderzoek naar de bekendmaking van strijdige belangen in het *Tijdschrift voor Psychiatrie* van 1999-2008 bleek na het invoeren van een verklaring voor auteurs een duidelijke kentering te ontstaan. In de periode maart 2000-december 2008 vonden we bij 9% melding van strijdige belangen; bij farmacologische publicaties uit deze periode bij 24%.

Wij ondersteunen de aanbevelingen van het Royal College of Psychiatrists (2008). Deze bepleiten niet alleen volledige vermelding van eventuele

banden, maar adviseren ook om beginnende beroepsbeoefenaren goed te trainen voor hun interactie met en opstelling jegens commerciële organisaties.

LITERATUUR

- Bhargava, N., Qureshi, J., & Vakil, N. (2007). Funding source and conflict of interest disclosures by authors and editors in gastroenterology speciality journals. *American Journal of Gastroenterology*, 102, 1146-1150.
- Cain, D.M., & Detsky, A.S. (2008). Everyone's a little bit biased (even physicians). *JAMA*, 299, 2893-2895.
- Camilleri, M., Dubnansky, E.C., & Rustgi, A.K. (2007). Conflicts of interest and disclosures in publications. *Clinical Gastroenterology and Hepatology*, 5, 268-273.
- Fava, G.A. (2001). Conflict of interest and special interest groups. The making of a counter culture. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 70, 1-5.
- Fava, G.A. (2007). Financial conflicts of interest in psychiatry. *World Psychiatry*, 6, 19-24.
- Freedman, R., Lewis, D.A., Michels, R., e.a. (2009). Conflict of interest - An issue for every psychiatrist. *The American Journal of Psychiatry*, 166, 274-277.
- Harten, P.N. van (2006). Eigenaar, auteurs en lezers van het Tijdschrift voor Psychiatrie. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 3-5.
- Krimsky, S., Rothenberg, L.S., Stott, P., e.a. (1998). Scientific journals and their authors' financial interests: a pilot study. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 67, 194-201.
- Krimsky, S. (2001). Journal policies on conflict of interest: if this is the therapy, what's the disease? *Psychotherapy and Psychosomatics*, 70, 115-117.
- Leemput, L. Van, & Vandenbergh, J. (2006). Verband tussen de studiesponsor en de conclusies in vergelijkende onderzoeken van tweede-generatie-antipsychotica. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 667-668.
- Maj, M. (2008). Non-financial conflicts of interests in psychiatric research and practice. *The British Journal of Psychiatry*, 193, 91-92.
- Pieters, G., & van der Mast, R. (1999). Strijdigheid van belangen. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 41, 337-339.
- Royal College of Psychiatrists (2008). *Good psychiatric practice; relationships with pharmaceutical and other commercial organisations*. College Report CR 148. Londen: Royal College of Psychiatrists. <http://www.rcpsych.ac.uk/files/pdfversion/CR148.pdf>
- Riechelmann, R.P., Wang, L., O'Carroll, A., e.a. (2007). Disclosure of

conflicts of interest by authors of clinical trials and editorials in oncology. *Journal of Clinical Oncology*, 25, 4642-4647.

Stelfox, H.T., Chua, G., O'Rourke, K., e.a. (1998). Conflict of interest in the debate over calcium-channel antagonists. *The New England Journal of Medicine*, 338, 101-106.

Vandereycken, W. (2006). Over bittere en vergulde pillen: psychiatrie in het licht (of de schaduw) van de farmaceutische industrie. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 119-129.

Wazana, A. (2000). Physicians and the pharmaceutical industry. Is a gift ever just a gift? *JAMA*, 283, 373-380.

AUTEURS

M. BERGOETS was tijdens het schrijven van het artikel arts in opleiding tot psychiater aan het Universitair Psychiatrisch Centrum, KU Leuven, Campus Kortenberg en is inmiddels erkend psychiater.

G. PIETERS is psychiater en diensthoofd Gedragstherapie aan het Universitair Psychiatrisch Centrum, KU Leuven, Campus Kortenberg.

Correspondentieadres: prof. dr. G. Pieters, Leuvensesteenweg 517, 3070 Kortenberg, België.

E-mail: guido.pieters@uc-kortenberg.be.

Geen strijdige belangen meegegeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 7-7-2009.

SUMMARY

Disclosure of conflicts of interest in the *Tijdschrift voor Psychiatrie* – M. Bergoets, G. Pieters –

Between March 2000 and December 2008 authors disclosed conflicts of interest in 9% of articles in the *Tijdschrift voor Psychiatrie*. For the same period, in the articles dealing with pharmaceuticals, the percentage of articles containing disclosures of conflict of interest was considerably higher, namely 24%. The policy of the journal with regard to the disclosure of conflicts of interest has helped to promote transparency. Further efforts are needed to encourage authors to disclose conflicts of interest.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 51(2009)12, 893-897]

KEY WORDS conflicts of interest, disclosure